

Egypten och freden

Svensk Tidskrifts norske medarbetare, redaktör Frank Bjerkholt, har i höst besökt Egypten och meddelar några intryck av utvecklingen där. Att något måste hända i förhållandet till Israel är uppenbart. President Sadat har själv förklarat att vid årsskiftet går fristen ut: om ingen överenskommelse då kommit till stånd, börjar kriget på nytt. Bjerkholt framhåller, att alla hotelser inte får tagas bokstavligt. I Egypten liknar minnet av nederlaget 1967 ett öppet sår. Någoting måste göras för att läka det. President Sadat har inlett en serie högst nödvändiga reformer i Egypten, och dessa fordra en fredlig utveckling för att ge resultat. Men han kan inte negligera att delar av Egypten sedan årtal tillbaka hålls ockuperade av Israel. En lösning får inte dröja för länge, detta är innebörden av det labila läget i dag.

Det stora samtalsämnet i Kairo på senhösten 1971 har varit president Sadats ultimatum, att konflikten med Israel måste vara löst före årets slut; annars bryter kriget ut på nytt. Sådana »absolut sista» frister har förekommit i olika sammanhang utan att det därför gått till krig. En kvickhet i Kairo har därför varit att fråga vad som följer efter den 31 december? Svar: den 32 december.

Detta betyder inte att krig är uteslutet. Tvärtom studeras den militära möjligheten av begränsade framstötter, som inte får vara alltför riskabla men som dock skulle kunna utlösa någon slags segerstämning för att lindra något av den tärande nederlagsstämning, som är som ett öppet sår i konflikten i Mellersta Östern. Egypten har ett våldsamt behov av att få detta sår läkt. Några tänker sig att detta skall ordnas genom ett krig, vilket helst skall föras i den formen att det inte kan leda till ett nytt och omfattande nederlag. Ett sådant skulle man helt enkelt inte kunna uthärda. Men kanske kan man göra en begränsad framstöt och i varje fall vinna en liten seger? Man hoppas på att de sovjetryska raketerna och de överlägsna Migplanen hindrar israelerna att med full kraft slå tillbaka.

Åtskilliga egyptier tänker på det sättet, inte minst yngre officerare. Sadat måste ta hänsyn till dem. Därför talas om en »sista frist» som slutar med år 1971. Men han själv, liksom andra mer balanserade egyptier, hoppas att det skall bli möjligt att återupprätta den egyptiska självkänslan med andra medel än krig. Dels hoppas

de på att Israel skall bli internationellt isolerat. Dels tar de sikte på en ekonomisk och social utveckling i sitt eget land som kan övervinna intrycket av att israelerna är så mycket dugligare. Den som tror att den egyptiska känslan av förlamande chock kan och bör övervinnas med fredliga medel – utan naturligtvis att ge upp kravet på att återfå förlorade landområden – är därför spänd på att se vad Sadat kan komma med för politiskt nytt för att taga sig ur den situation, i vilken han försatte sig genom sitt ultimatum om den 31 december.

Egypten efter Nasser

Sadat håller på att förändra Egypten. Nu, ett år ungefär efter Nassers bortgång, finner man en egyptisk »avstalinisering». Nasser håller på att bli historia. Han förblir väl också framdeles en halvgud, men man kan börja kritisera några av hans fel, inte i tryck men i samtal. Särskilt efter den 13 maj, då Sadat gjorde sig av med ett rivaliserande centrum, har en ny period börjat. Betecknande är att Sadat efterhand har börjat kallas *rais*, chefen eller ledaren, alltså den beteckning som var identisk med Nasser ännu månader efter dennes död. Nasser har i gengäld blivit *kaed el khaled*, den evige chefen. Personer, som ägnas en apoteos, blir hedrade men inte därför åtlydda.

De fel, som tilläggs Nasser, är text hans Jemenäventyr och hans demagogi i juni 1967 som utlöste katastrofen. Detsamma gäller hans ekonomiska politik. Sadats linje går ut på en mera konventionell, prag-

matisk politik på alla områden. Reformerna kan sammanfattas inom tre områden, inom ekonomin, i regimens egen natur och i utrikespolitiken.

Nassers ekonomiska linje var präglad av socialisering, av jord, av industri, av handel och banker. Ekonomin fick därvid samma prägel som i andra socialistiska länder, det vill säga att en tungrodd byråkratisering inte tillät ekonomiska utvecklingslagar att fungera. När man kommer ihåg att Egypten har ett befolkningstillskott av en miljon människor om året, d v s att födelsekontrollen har väldiga brister, är det uppenbart att missförhållandet mellan den ekonomiska tillväxten och folkets krav på bättre villkor leder till en kris. Stängningen av Suezkanalen och de enorma militära utgifterna, som kostar en fjärdedel av nationalinkomsten, kan inte göra situationen lättare. Den egyptiske arbetaren eller bonden har inte haft någon känsla av att det gått mot något bättre.

Ganska logiskt anser egyptierna att familjeplanering inte är en fråga om piller utan om att komma analfabetismen och fattigdomen till livs. Men sådant ont har inte blivit tillräckligt bekämpat för att få ned födelsetalen till en rimlig nivå. För den egyptiska regimen är sannolikt de sociala och ekonomiska problemen lika påträngande som någonsin Israelproblemet. Inkomsten per capita i Egypten ligger på 160 dollar om året, medan man i Iran har kommit upp till 300 dollar. I Egypten frågar man efter orsaken till att skillnaden skall vara så stor.

Reformerna

President Sadat har påbörjat de nödvändiga reformerna. Han uppmuntrar nu den privata sektorn av näringslivet, och detta har redan resulterat i ökad omsättning och ökad köpkraft. Han har börjat öppna landet igen för utländskt kapital. Detta var bannlyst under Nassers tid, bortsett från inom oljesektorn. Sadat inrättar nu en bank för utländska investeringar i egyptisk industri. Utlänningar får garantier mot socialiseringar och får vissa skattelättnader. Denna nya privata sektor kan skapa de nya arbetstillfällena som Egypten så väl behöver. Den kommer också att uppvisa en högre grad av effektivitet än man är van att se. För att bekämpa arbetslösheten – inte minst för att samla upp de massor som sökte sig till städerna därför att de inte längre kunde försörja sig på landet – gav Nasser order om att man skulle anställa folk även om man inte hade användning för dem. Detta är ett dyrt sätt att utnyttja arbetskraft och uppmuntrar inte produktivitet och arbetsvilja. Arbetslösheten blev inte heller mindre då nära en halv miljon människor måste flytta från kanalzonen på grund av att de blev utbombade av israelerna.

När det gäller regimens natur kan man i dag i Egypten finna verklig lättnad över att polisstatens metoder dämpats. Under Nasser utvecklade sig den hemliga polisen till att bli en maktfaktor. Folk levde i fruktan, och förvånande många har varit innanför de politiska fängelsernas murar. Nu kommer allt flera ut. I och med upprensningen den 13 maj, då Sadat gjor-

de sig fri från alla medtävlare – det är tveksamt om det alls förelåg någon komplot mot honom – har också den hemliga polisen skurits ned till rimligt format och satts under presidentens kontroll. Polisen har dragits tillbaka från universiteten. Journalisterna skriver något friare, men de vet naturligtvis var gränsen går.

Även arbetarna utnyttjar den friare luften. Att strejka är i princip inte möjligt i Egypten. Obligatorisk skiljedom är föreskriven. Men i ett industriområde utanför Kairo med 200 000 anställda förekom i augusti en mycket spänd strejksituation, som slutade med att regeringen gav vika.

Det enda tillåtna partiet, den socialistiska arabiska unionen, blir också numera reducerat i omfång, och dess roll minskar. Fackföreningarna kommer att fylla tomrummet.

Politikern Sadat

Medan Nasser var en profetnatur som kunde hänföra trots brist och svält och trots till och med nederlag, måste Sadat vinna sina framgångar genom konkreta resultat. Han måste kunna tillfredsställa det dubbla kravet på förbättrade ekonomiska och sociala villkor och på framgångar för att vinna tillbaka de ockuperade områdena. Dessa två krav strider till dels mot varandra. En prioritering av konflikten med Israel kommer att försvaga den ekonomiska utvecklingen, medan en koncentration på de fredliga uppgifterna kan skapa en reaktion inom armén. Men efter hand som reformarbetet

framskrider kommer ett ökat antal egyptier att önska att det blir de fredliga uppgifterna som skall sättas främst.

Sadat har alltså överraskat med sina försonliga utspel inom utrikespolitiken, genom att utlova ett fredsavtal med Israel om de ockuperade områdena lämnas tillbaka. Sadats förhandlingar med USA skall ses i detta sammanhang. Vidare har han genom att stödja Sudans åtgärder mot kommunisterna visat att han inte önskar någon sovjetisering av Egypten. Han har bundit sig kraftigt till Moskva genom avtal, men andra drag i hans politik visar att han önskar bevara största möjliga autonomi. Hans experiment med en federation med Libyen och Syrien skall tolkas som en motvikt mot sovjetiskt inflytande. Han är dessutom konservativ muhammedan och tillhörde i sin ungdom de militanta muslimska bröderna.

Det våldsamma språkbruk, som Sadat ibland använder när det gäller konflikten med Israel, bör i viss mån förstås som ett uttryck för egyptiskt psyke och även för arabisk lust till poesi. Mindervärdeskomplexet kokar över. Långt inne bland akademiskt orienterade egyptier märker man hur de lider av sitt lands nederlag. Israel är den stygga vargen och Egypten är den lilla Rödluvan. Barnsligt tunnhudade framställer de sig själva som de förföljda, de som aldrig gjort någon något ont. Alltså skall man inte förundra sig över att de ibland tillgriper vilda hotelser, som när presidenten säger att han är beredd att offra en miljon man för att återerövra det land man förlorat. Egyptierna

är förvånade över att utlänningar tar sådant blomsterspråk bokstavligt.

Ytterst intressanta i detta sammanhang är de händelser som föregick konflikten 1967. För Egypten var det Israel som började. När man hänvisar till stängningen av Tirana-sundet och FN-styrkornas återkallande, detta utöver alla Nassers möjliga bara teoretiska hotelser, då svaras det i Kairo att man var förvånad över att U Thant drog tillbaka styrkorna. Egypten ville det inte! Det insinueras att Israel och USA stod bakom för att få anledning att ingripa. Nasser var själv inne på detta tema i en intervju, kort innan han dog.

Kan detta vara en ny dolkstötslegend?

Lösningen

Den lösning som de mera hoppfulla i Kairo anser kunna realiserars innebär en stegvis överenskommelse som skulle börja med att Egypten fick tillbaka Sinai genom ett avtal, där man sköt på framtiden de punkter som man inte kan enas om ännu (Jerusalem, Golanhöjderna). När underhandsförhandlingarna kommit tillräckligt långt, kunde man genom en ny Genèvekonferens, liknande konferenserna om Vietnam och om Laos, få till stånd ett avtal som skulle underskrivas av parterna och av berörda makter. Denna konferens skulle basera sig på Säkerhetsrådets resolution från november 1967 och skulle formalisera största möjliga grad av gemensam tolkning av denna resolution.

De makter, som engagerat sig, måste arbeta för att få fram en form för dialog mellan de stridande parterna. En lösning

kan bara finnas om Egypten finner sig moget att acceptera Israels existens och vill förhandla om fred med ett faktiskt existerande grannland. Men den vanskliga

konfrontationen mellan de två länderna skulle förmodligen göras lättare, om den kunde ordnas inom en eller annan multi-nationell ram.

Lämplig julklapp

Presentkort kan rekvireras genom att

prenumerationsavgiften, kr 35:—, insättes å

Svensk Tidskrifts postgirokonto nummer 7 27 44-6

Angiv på girokupongen namn och adress både på er själv

och mottagaren